

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית

הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

תולדות
שנת ה'תשפ"א

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא"

מדרייקים ומדקדקים בפרשת-השבוע

הגייה נכונה

נסוג אחור

וַאֲיֵךְ אָמַרְתָּ אֶחְתִּי הוּא (כו, ט)

אֶחְתִּי – מלעיל. הטעם נסוג אחור כדי למנוע שתי הברות מוטעמות ברצף.

וכן במילים – וַיָּשָׁב שָׁם (כו, יז).

וַיֵּט־שָׁם אֶהְלוּ (כו, כה)

על פי המסורת הספרדית, קמץ שלפני חטף קמץ נהגה בתנועת a.

שורשים ופעלים

השורש עק"ר

שמות מהשורש עק"ר

כִּי עֲקָרָה הוּא (כה, כא) – מילה זו מופיעה עשר פעמים במקרא.

מוֹשִׁיבֵי עֲקָרַת הַבַּיִת (תהלים קיג, ט)

מפרש אבן-עזרא: "במשקל נְבִרַת, ואין המלה סמוכה אל הבית".

וכן מפרש רד"ק: ומלת 'עקרת' אינה סמוכה למלת 'הבית', אלא יאמר במוכרת 'עקרה' ו'עקרת', וכן "עטרה" (יחזקאל כא, לא) ו"עטרת" (ישעיהו כח, א), "ממלכה" (ישעיהו יט, ב) "ממלכת" (מיכה ד, ח), "מלחמה" (בראשית יד, ב) "מלחמת" (ש"א יג, כב).

לא יהיה בך עקר ועקרה (דברים ז, יד).

פעלים מהשורש עק"ר

השורש עק"ר בנטיית הפועל מופיע שבע פעמים במקרא.

לשורש זה ישנן משמעויות שונות בבניין קל ובבניין פעל.

בבניין פעל: במשמעות של עקרות - **וּבְרָצְנָם עָקְרוּ שׁוֹר** (בראשית מט, ו)

בבניין קל: במשמעות של עקירת נטוע - **וַעֲת לְעִקּוֹר נְטוּעַ** (קהלת ג, ב)

השורש עת"ר

וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לְה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ פִּי עִקְרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' ... (כה, כא)

בנין קל - פעיל: **וַיַּעֲתֵר**

בניין נפעל - סביל: **וַיַּעֲתֵר** - צריך להיות חיריק, דגש וקמץ (חד"ק), אך היות שהאות עי לא מקבלת דגש, יש הארכת תנועה בפה"פ כתשלום דגש.

פירוש המילה

רש"י: ואומר אני, כל לשון עת"ר לשון הפלגה ורצוי הוא, וכן ועת"ר ענו הקטרת (יחזקאל ח') - מרצית עלית העשן, וכן והעפרתם עלי דבתיכם (סס ל"ה), וכן ונעפרות נשיות שונא (משלי כ"ז) דומות למרצות והנס למשא.

מדרש לקח טוב: ויעתר יצחק לה' - מהו לשון עתירה. הרחת שמהפכין התבואה בגורן קורין עתירה. ללמדך כשם שעתר זה, מהפך את התבואה ממקום למקום. כך תפלתן של צדיקים **מהפכין** את הגזירה הרעה לטובה.

רש"ר הירש: ויעתר יצחק – "עתר" קרוב ל"התר" ו"מהתרת". מלחים הנוהגים את

ספינתם, ומתגברים בכוחם ובכישרונם על סער וגלים, נקראים "חותרים" (יונה א, יג). נמצא ש"עתר" פירושו: **הפצרה ותפילה הבוקעת שערי שמים**. לשון דומה היא: "פגע ב-", אלא ש"התר" חזק יותר. עמוד עשן העולה ומיתמר אל על נקרא אף הוא "עתר": "ויעתר ענן הקטרת" (יחזקאל ח, יא). "ונערתות נשיקות שונא" (משלי כז, ח): נשיקות האויב ברור שאינן באות מהלב; יתירה מכך, הן מוצאות ממנו בכה. פרעה אומר בלשון הפעיל: "העתירו בעדי" (שמות ח, כד); "עשו כך, שתפילתכם תבקיע את דרכה למעלה אל האלקים; הפכו אותה לסגור חזק ובעל השפעה למעני".

ר' דוד צבי הופמן: ויעתר – עתר פירושו בעצם כמו **להקטיר**, וכך ביחזקאל ח, יא "ויעתר ענן הקטרת עלה", פירוש ריח ענן הקטורת; ובאופן כללי יותר פירושו להקריב קורבן. ומכאן באופן כללי עוד יותר – להתפלל.

נסכם:

- ❖ רש"י – להרבות, ריבוי תפילה.
- ❖ מדרש "לקח-טוב" – להפוך, להתפלל ולהפוך את המציאות הקשה.
- ❖ רש"ר הירש – לחתור, להתפלל תפילה החותרת ובוקעת שערי-שמים.
- ❖ רד"צ הופמן – להקטיר, להקריב קורבן, ובהשאלה – להתפלל.

פעלים בגזרת הכפולים

שורש רצ"צ – או שורש רו"צ

ויתרצו הבגים בקרבה ... (כה, כב)

יתרצו – צורת התפעל של גזרת נעו"י ושל גזרת הכפולים בזמן עתיד.

פירוש המילה

תרגום אונקלוס: **ויתקין** בנא במעהא ...

רש"י: ויתרצו – על פרוץ המקרא הזה אומר דלשני, שסתם מה היא ללכה זו וכתב

אם פון למה זה אנכי? רבותינו דרשוהו לשון ריכה; פסקייתא עוברת על פתחי תורה של

שם ועבר יעקב רז ומפרנס ללאח, עוברת על פתח עבודת אלילים, עשו מפרנס ללאח.
דבר אחר – מתרוממים זה עם זה ומריצים צנחלת שני עולמות.

רשב"ם: ויתרוצו – לשון "רץ לקראת רץ" (ירמיהו נא, לא), שהיו רצים ומתנענעים
בתוך גופה כדרך עוברים; וכן מן 'קם' – 'מתקוממים', מן 'לן' – 'מתלוננים'...

ראב"ע: ויתרוצו – מלשון "מרוצה" (ירמיהו כב, יז), והצד"י כפול.

חזקוני: ויתרוצו – לשון שבירה, כמו כי רץ עזב דלים (איוב כ, יט), "וירוצץ אסא".

נסכם:

❖ **רש"י** בפירושו הראשון ונכדו רשב"ם – מסבירים ששורש המילה
'יתרצו' הוא רוצ ומשמעותה – ריצה.

❖ **רש"י** בפירושו השני, ראב"ע וחזקוני – מסבירים ששורש המילה
'יתרצו' הוא רוצ ומשמעותה – שבירה. יתכן וכך גם סובר אונקלוס.

השורש משי"ש

אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע ... (כז, יב)

ימשני – שורש משי"ש. דגש חזק בעה"פ כתשלום להתלכדות שתי אותיות השורש.

רש"י: ימשני – פמו ממסץ צפוקים (דברים כח, כט).

מדרש שכל טוב: אולי ימשני – השי"ן הנדגשת משמעת המלה לשון מישוש, כאילו
יש בה שני שיני"ן, כגון וימשש לבן (בראשית לא, לד), ממשש בצהרים (דברים כח, כט), וכל
דומיהן.

ואם היתה נרפית [- *ed? kff*] היתה משמעת לשון הסרה, כגון "לא ימש עמוד"
(שמות יג, כב), "וימש חושך" (שם י, כא), "לא ימש מתוך האהל" (שם לג, יא).

וכך אמר שמא ימששני אבי בצואר או בפנים או בידים וימצאני חלק.

רשב"ם: ימושני אבי – מן "ממשש בצהרים" (דברים כח, כט), כמו "יסובוהו ערבי נחל"
(איוב מ, כב) מן 'סבב'; דגש תחת אות החסירה.

ראב"ע: יְמוּשְׁנֵי – כְּמוֹ "יְסוּבְנֵי" (תהלים מט, ו), מַפְעֵלֵי הַכֶּפֶל.

גְּשָׁה־נָא וְאַמְשָׁךְ בְּנִי ... (כז, כא)

וְאַמְשָׁךְ – גם הוא שורש **מש"ש**.

אז מדוע אין דגש חזק באות שי?

ישנן אותיות שכאשר הן מנוקדות בשווא, לא יבוא בהן דגש חזק כיוון שקשה להגות אותן כשהן דגושות. (להרחבה – עיינו בעלון לפרשת "מסעי").

להלן ציטוט דברי המפרשים בעניין זה:

ראב"ע: ואמשך – קל השי"ן, להקל על הלשון.

רד"ק: ואמושך – קל השי"ן, ודינו להידגש כשי"ן "ימושני" (לעיל, יב) וכשי"ן "וימושהו".

מנחת שי: ואמשך – שרשו מש"ש והיה ראוי להדגש בחבריו של פרשה, והוקל. שרשים שרש מש"ש. וכן כתב ׳ עזרא. ועיין מ"ש במאמר המאריך.

תעת"ע – שורש מרובע

אוּלֵי יְמֻשְׁנֵי אָבִי וְהִיִּתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ ... (כז, יב)

תרגום אונקלוס: מָאם יְמוּשְׁנֵי אָבָא וְאִיְהִי בְּעֵינֹהִי כְּמַתְלַעֵב

תרגום ירושלמי (יונתן): מאים יגשנינני אבא ואיהי דמי בעינוי הי כמגחך ביה

ראב"ע: כמתעתע – כפול, מגזרת "תועה" (בראשית לו, טו), כאיש **שמתעה** אחר.

רוי"ה: כמתעתע – מגזרת **תעה**, והפ"א והעי"ן כפול, והלמ"ד חסר. ועל משקלו "תשגשגי" (ישעיהו יז, יא) מן "ישגא אחר" (איוב ת, יא).

והכפל יורה על היתרון, כמו "תשגשגי" יותר מן ישגה, וכן "יפיפית" מבני אדם (תהלים מה, ג). כמו שפרש שם ראב"ע וכן כתב בספרו יסוד מורא שער יא.

הכתב והקבלה: ודע דאונקלוס תרגם "כמתעתע" – כמתלעב, והוא לשון לעג ובזיון, "ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח" (מלכים ב, ב, כג) תרגומו "ואתלעבו ביה"; "חרפה

וקלסה לכל ארצות" (יחזקאל כב, ה) תרגומו "חסודין וליעוב".

וכן יונתן בן עוזיאל תרגם "כמתעתע" – "כמגחך", והוא לשון צחוק. "צחקה שרה" תרגם – "גחכת", "ויהי כמצחק בעיני התניו" – תרגם "כמגחך"...

הנה לתרגומם הגדיל יעקב לחשוב עשייתו זאת לעוון היותר גדול, כי יגרום שיהיה אביו ללעג ולקלם לכל השומעים, שלא ידע להיזהר מלהיותו מרומה במעשיו.

נסכם:

משמעות השורש המרובע תעת"ע הוא –

❖ ראב"ע – תעות גדולה בדרך.

❖ תרגומים – צחוק וזלזול.

צורות ציווי בפרשה

בניין קל: שָׁכַן, גֹּר, קוּם־נָא, שָׂא, לָד־נָא, וְקַח־לִי, וַעֲשֵׂה־לִי, שָׁמַע.
בניין הפעיל: הִלְעִיטְנִי. במשמעות של פעולה חוזרת.

ציווי מאורך

בניין קל: שָׁבָה וְאָכְלָה, מָכְרָה.

בניין נפעל: הִשָּׁבַעְתָּה.

מילה בפרשה

הִלְעִיטְנִי

... הִלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה ... (כה, ל)

ראב"ע: הלעיטיני – אין לה חבר.

כלומר, מילה **יחידאית** בתנ"ך. אך מצויה בלשון חז"ל.

השורש לע"ט בבניין הפעיל במשמעות של גרימה.

רש"י: הלעיטני – אפתח פי וספוד הרצה לתוכה, לשון מלעיטין הגמל (משנה שבת כה, ג).

רד"ק: כענין 'האכילני' כמו שארז"ל (שבת קנ"ה) אין ממראין את העגלים אבל מלעיטים אותן, וכן אמרו (הולין נ"ה) 'שהלעיטה חלתית'.

עֲבָדָה

וַיְהִי לוֹ מְקַנָּה צֹאן וּמְקַנָּה בְּקָר וְעֲבָדָה רַבָּה ... (כז, יד)

רש"י: וְעֲבָדָה רַבָּה – פְּעֻלָּה רַבָּה בְּלִשׁוֹן לַע"ז אוֹצְרֵי"נָא, עֲבֹדָה מְשֻׁמָּע עֲבֹדָה אַחַת; עֲבֹדָה מְשֻׁמָּע פְּעֻלָּה רַבָּה.

רשב"ם: ועבודה רבה – עבודת שדות וכרמים, כי סתם 'עבודה', עבודת קרקע היא.

ראב"ע: ועבדה – עבדים ושפחות שיעבדוהו. והיא שם התאר; או שם, כמו "סגולה" (שמות יט, ה).

רד"ק: ועבודה רבה – היה לו עבודה גדולה באדמה, כמו "עובד אדמתו" (משלי יב, יא); "כי תעבוד את האדמה" (בראשית ה, יב).

מילה זו מופיעה פעם נוספת באיוב:

וְעֲבָדָה רַבָּה מְאֹד ... (איוב א, ג)

צורה זו היא במשקל קְטֻלָּה, כמו במילה "כְּבֻדָּה" המופיעה בשופטים במשמעות של מטלטלים רבים. וַיִּשְׁיִמוּ אֶת הַטֶּף וְאֶת הַמְּקַנָּה וְאֶת הַכְּבוּדָה לַפְּנִיָּהם (שופטים יח, כא).

תָּרִיד

... וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפְרָקְתָּ עָלוֹ מֵעַל צִוְּאָרְךָ (כז, מ)

רש"י: תָּרִיד – לָשׁוֹן לַעַר כְּמוֹ "אֲרִיד בְּשִׁיחִי" (תהלים נה, ג), כְּלוֹמֵר, כְּשִׁינְעֲבְרוּ וְשָׁרְאֵל

רשב"ם: וכאשר תריד – כמו "אריד בשיחי" (תהלים נה, ג); כשיעבוד בך בפרך, לא תוכל לסבול ופרקת עלו.

ראב"ע: והיה כאשר תריד – כמו 'תרדה'; והם שני שרשים. ויש אומרים, שהוא כמו "אריד בשיחי" (תהלים נה, ג).

הכתב והקבלה: והיה כאשר תריד – נ"ל שהוא מלשון רדה הדבש (שופטים י), שפי' לרש"י הפרשת דבר והבדלתו ממקום חבורו, וכן "רדנו לא נבוא עוד אליך" (ירמיהו ב), כלומר נבדלנו ונתרחקנו ממך (ע"ש רש"י), והוא ענין רדיית הפת שבלשון התלמודיים, שמפרישין אותו ממקום חבורן בתנור.

נסכם:

משמעות המילה **תְּרִיד** היא –

❖ רש"י ורשב"ם – צער.

❖ ראב"ע – שלטון.

❖ הכתב והקבלה – הפרשה והבדלה.

לא"ע ומפרשים נוספים הסוברים שהשורש הוא רד"י, אינם מסבירים מדוע הנטייה היא על דרך גזרת נחי עו"י ולא על דרך נחי ל"י (נל"י).

מ' השימוש

נעסוק ב- מ' השימוש. נעיינ ונלמד באילו מילים האות מ' בתחילת מילה היא מ' השימוש, ובאילו מילים היא חלק ממילת היסוד. נעיינ גם בניקודה של מ' השימוש במקרים שונים. בהמשך, נלמד להבין דברי רש"י בפרשה שמתייחסים לנושא זה.

מ' השימוש מנוקדת בדרך כלל בחיריק ולאחריה דגש חזק.

וכך בתחילת פרשתנו: "... מַפְדֵּן אָרֶם ..." (כה, כ)

"... מַמְעִיד יִפְרְדוּ ..." (כה, כג).

תוספת הדגש החזק היא מפני שהאות מ' היא קיצורה של המילה "מן" ובשל השמטת האות נ' בא דגש חזק להשלימה.

ואכן, בתחילת הפרשה מופיעה המילה "מן" בשלמותה:

"... וַיָּבֹא עֲשׂוֹ מִן־הַשָּׂדֶה ... " (כה, כט).

"... הַלְעִיטָנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה ... " (כה, ל).

מ' השימוש לפני אות המנוקדת בשווא

בפרק זה, פרק כה, בפסוק כג, אנו קוראים בנבואת ה' לרבקה: "... וְלֹאִים מְלֹאִים יֵאָמְרוּ ...". לפי דברינו, המילה 'מְלֹאִים' פותחת ב- מ' השימוש ואם כן האות לי שבאה אחריה, צריכה להיות דגושה. ואילו כאן היא רפויה, מדוע?

הרד"ק, רבי דוד קמחי, מגדולי הראשונים ומראשוני המדקדקים, אשר חי עוד באלף הרביעי (דיתתק"כ – דיתתקצ"ה) העיר על כך בספרו "מכלול": "ועם המ' באו רפויים שלא כמנהג חבריהם כמו ... שהיו ראויים להדגש, וכן 'וְלֹאִים מְלֹאִים יֵאָמְרוּ' ...". (הערה זו מובאת בשמו גם ב"מנחת שיי"). באותיות המנוקדות בשווא בדרך כלל לא יבוא דגש חזק. ראו הרחבה בעלון "מסעי".

מ' השימוש לפני אותיות גרוניות

באותיות גרוניות לא יבוא דגש ולכן החיריק מתארך לצירה כתשלום לדגש החסר.

וכך בפרשה: "... לֶךְ מֵעַמָּנוּ ... " (כו, טז).

"... וַיִּלְכְּוּ מֵאִתּוֹ בְּשָׁלוֹם " (כו, לא).

"... וַתִּכְהַיֵּן עֵינָיו מִרְאֵת ... " (כו, א).

מ' השימוש או מ' של צורת היסוד?

בברכתו ליעקב אומר יצחק: "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מְטֵל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַיִ הָאָרֶץ וְרַב דָּגוּן וְתִירֵשׁ" (כז, כח), ובברכתו לעשיו אומר יצחק: "הִנֵּה מִשְׁמַיִ הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ וּמְטֵל הַשָּׁמַיִם מְעַל" (כז, ט). המילה 'מְטֵל' מורכבת מהמילה 'טלי' כשלפניה מ' השימוש, כלומר – מן הטל, ואכן היא מנוקדת כפי שלמדנו.

עתה נעיין במילה – 'מִשְׁמַיִ'. האות מ' איננה אות יחס אלא היא מ' המשקל "מְקַטֵּל". מילת היסוד היא 'משמנים' ובסמיכות 'משמני'. כלומר, יעקב ועשיו

'וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ' - מ' השימוש?

נוסיף ונעיין בפרק כו פסוק כו: "וְאַבְימֶלֶךְ הִלְךְ אֵלָיו מִגָּרָר וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ וּפִיכַל שָׁר־צָבָאוּ". מה פרוש המילים 'וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ'? לכאורה על פי האות תי המסיימת את המילה 'וְאַחֲזֵת' יש להניח שמדובר בצרוף של סמיכות.

ומה הבנת המילה 'מִרְעָהוּ'?

אולי בסיסה הוא 'רע' בצירוף שייכות ואז 'רעהו', ותחילתה עם מי השימוש לפני האות גרונית רי"ש ולכן היא מנוקדת בצירה? אך אם מדובר ב- מי השימוש לא ייתכן שזה צירוף סמיכות...

ואולי בכלל בסיס המילה היא 'מרע' שהיא מילה תואמת למילה 'רע' ואין לפנינו מי השימוש וכן יש סמיכות? ואולי אפשרות נוספת ומפתיעה?

רש"י כתב כד: 'וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ' - פְּתַרְגוּמוֹ וְסִיעֵת מִרְחֲמוּהִי, סִיעֵת מְאוּהָבָיו. וְיֵשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהוּ מ' מִיִּסוּד הַפְּזָה, כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים מִרְעִים דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתִּפְּקֶיהָ תִּבְּת וְאַחֲזֵת דְּבוּקָה; אֲבָל יֵאֵין דְּקָדָּךְ אֶרֶץ לְדָבָר עַל הַמְּלָכוֹת כֵּן, סִיעֵת אוּהָבָיו, שְׁאֵם כֵּן, כָּל סִיעֵת אוּהָבָיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֲלָח סִיעָה יַחַת שְׁלֹשׁ אוּהָבִים - לָכֵן יֵשׁ לְפָתְרוֹ בְּשִׁשׁוֹן הַרְשָׁאוֹן; וְאֵל תְּתִמָּה עַל פִּי"ו שְׁלֹשׁ אַחֲזֵת וְרַע"פ שְׁאֵין תְּפָה סְמוּכָה, יֵשׁ דְּגַמְתָּה בְּמִקְרָא עֲזָרַת מְכָר (תהילים ס, יג), וְשִׁכְרַת וְלֹא מִיָּין (ישעיהו נא, כא).

נסביר את דבריו: "וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ" - "פְּתַרְגוּמוֹ וְסִיעֵת מִרְחֲמוּהִי, סִיעֵת מְאוּהָבָיו", כַּלּוּמָר - קְבוּצָה חֲלֻקִית de אַהֲבָיו. אֲבִי פִירוּשׁ זֶה הָאֵת מ' שְׁתַּחֲלִיף הַמִּילָה "מִרְעָהוּ" הִיא מ' הַשִּׁמּוֹשׁ, וְנִיקוּדָה בְּצִירָה שֶׁהִיא אֲבִי הָאֵת רִי"ש.

רש"י ממשיך: "וְיֵשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהוּ מ' מִיִּסוּד הַפְּזָה, כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים מִרְעִים דְּשִׁמְשׁוֹן", כַּלּוּמָר, רִי"ש מִצִּיּוֹן שֵׁי אֶפְרַיִם שֶׁהָאֵת מ' אֵינָה מ' הַשִּׁמּוֹשׁ, אֲלָא הִיא חֲלֻקָּה מִהַמִּילָה אֶצְמָה, כִּמוֹ שֶׁמִּצִּיּוֹן בִּסְפֵר "שׁוֹפְטִים" אֲבִי שֵׁי: "... וְיִקְחוּ שְׁלֹשׁ מִרְעִים ... (וי"ד, א') שֶׁ מִשְׁמָעוֹת הַמִּילָה "מִרְעִים" הִיא חֲבָרִית, וְלֹא מִהַחֲבָרִית.

ומוסיף רש"י: "...כְּדִי שְׁתִּפְּקֶיהָ תִּבְּת וְאַחֲזֵת דְּבוּקָה". כַּלּוּמָר, אֵת נִסְבִּיר כֵּן אֵל יִתְּיֵשׁ קוּשִׁי נוֹסֵף בְּפִסּוּק. הַמִּילָה "וְאַחֲזֵת" אֲסִתִּימָת בָּאֵת ת'. צוּרָה זֶה מִתְּאִימָה אֶצְמָה סְמוּכָה, כִּמוֹ שֶׁמִּצִּיּוֹן בְּתַחֲלִיף פִּרְשֵׁת "חִי-עֵרָה" - "... תָּנוּ לִי אַחֲזֵת-קָבָר אֶצְמָת ... (כ"ד, ד')". אֵת נִפְרַשׁ "מִרְעָהוּ" הִיא מִילָה שְׁלִימָה אֵל בְּמִקּוֹם לּוּמָר 'אֲחוּזָה de מִרְעִין נִכְתָּה - "וְאַחֲזֵת מִרְעָהוּ", אֵק אֵת הַמִּילָה הִיא 'רְעָהוּ וְהַמ' בְּתַחֲלִיף הִיא מ' הַשִּׁמּוֹשׁ, אֵל אֵין אֶפְשָׁרוֹת לְהַסְמִיק לָהּ מִילָה, וְאֵת כֵּן מִדּוּעַ

רש"י דוחה את הפירוש שהאות מי היא מיסוד התיבה וזאת מפני - "אָבָל לִיּוֹן דָּרָךְ אָרְצָה לְדָבָר עַל הַמְלָכוֹת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבָיו, שָׁחַס כֵּן, כָּל סִיעַת אוֹהֲבָיו הוֹלִיךָ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֲלָף סִיעָה אַחַת שֶׁל אוֹהֲבִים". כַּלּוּמֵהוּ, רש"י דוחה פירושו זה בטענה שכלית - אין זה מסתבר שהתורה תציין על אבימלך, מלך פלתיים, הייתה רק סיעת אוהבים מסתמנת וכשא לאברהם הוא לקח צנו את כל אוהביו.

לפיכך מסכם רש"י - "לִכְּנֵן יֵשׁ לְפִוְתָרוֹ בְּלָשׁוֹן הַרְאֵשׁוֹן". עה-מ' היא מ' העיני.

אם כן, מדוע נכתב "ואחזת"? היה צריך להיכתב - 'ואחזה מרעהו'.

ממשיך רש"י ואומר - "וְאֵל תְּתִמָּה עַל תִּי"ו שֶׁל אַחְזַת וְאֵע"פ שֶׁאִין תִּיבָה סְמוּכָה. יֵשׁ דוּגְמָתָהּ בְּמִקְרָא עֲזָרַת מֶלֶךְ (תהילים ס), וְשִׁכְרַת וְלֹא מִיָּיִן (ישעיהו נא)". רש"י מביא שתי דוגמאות נוספות שמילת ענין בסמיכות כן מסתיימת באות ת', וכך ע"כ כאן לדעת רש"י.

לסיכום:

דעת רש"י - "ואחזת מרעהו" = קבוצה מחבריו. (ה - מי היא מי השימוש).

אך נכדו של רש"י, רבינו שמואל בן מאיר, רשב"ם, מפרש כפרוש שרש"י דחה. לדברי רשב"ם - "ואחזת מרעהו" = קבוצת חבריו.

רד"ק כדעת רבי יהודה במדרש רבה

בעיון במדרש רבה בראשית פרשה סד אות ט נמצא שהאמוראים נחלקו בפרוש "ואחזת מרעהו". וזה לשון המדרש: "ואחזת מרעהו - רבי יהודה אומר אחזת מרעהו היה שמו. רבי נחמיה אומר סיעת מרחמוהי".

רש"י (והרשב"ם) מסבירים כדעת רבי נחמיה. אך שיטת רבי יהודה שונה היא לחלוטין. לדבריו, שמו של חברו של אבימלך היה "ואחזת" (והת"ו - כת"ו של אסנת, בשמת, מחלת ודומיהם. רוו"ה). כפירוש זה מפרשים הרד"ק, רבי יוסף בכור שור ותוסי. בפירושם מפורט שהמילה "מרעהו" היא כמו "רעהו". כלומר, התורה מציינת שעם אבימלך הלך חברו ששמו - אחוזת.

רוו"ה מוסיף הארה נחמדה, וזה לשונו: "ומכל מקום יש הבדל בין 'רע' ובין 'מרע'. 'רע' הוא האיש הנבחר מזולתו להיות לו רע, אומנם 'מרע' יקרא האיש המבקש להיות רע לזולתו. וכן 'אוהב' ו'מאהב', כמו שכתב הראב"ע "קראתי למאהבי" (איכה

ניבים וביטויים

וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנֶזֶד עֲדָשִׁים (כה, לד)

בנזיד עדשים –

במחיר נמוך מאוד, תמורת תשלום נמוך מאוד.

וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהֲלִים (כה, כז)

איש תם יושב אוהלים –

תיאור לאדם תמים שמצוי בעיקר בעולמו שלו (אוהלו) ואינו מעורה בנעשה. או: אדם השוקד על תלמוד תורה (מצוי "באוהלה של תורה")

הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו (כז, כב)

הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו –

הדבר נחזה להיות מה שאינו באמת. פתגם הבא להביע תמיהה על סתירה הקיימת בדבר מסוים, שנראה בצורה אחת אך משמעותו שונה. כינוי למעשה הטעיה או דברים סותרים.

להארות, הערות

והצטרפות לרשימת התפוצה:

byad-halashon@gmail.com

עיון בעלונים קודמים:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/PikuahPedagogi/HebChar/parashat_week.htm